

Svartoxen är en ca 1½ cm lång, kolsvart, skalbagge. Larverna utvecklas under minst två år, i död ved som kan hålla fuktigheten under flera år. Kan ses i juni-juli, även om den sällan tittar upp från sin boplats där den kan stanna i några generationer.

Foto: Tommy Karlsson

Svartoxen är en symbol för urskogen och den har höga krav på död ved. I ett bestånd med över 50 kubik liggande död ved var det bara 4% som dög åt svartoxen. Den är dels kräsen och dels obenägen att flytta på sig. Där den påträffas är oftast den biologiska mångfalden mycket hög. Det är viktigt att värna de lokaler där den finns kvar samt att förbättra omgivande landskap.

Svartoxen är en starkt hotad art, som har sina starkaste fästen här i Uppland. Några tillhåll är de naturskogsartade skogarna vid Vällena och Dalälven.

Det största hotet mot svartoxen var införandet av det rationella skogsbruket med dimensionshuggningar, bortförande av vindfällena, utdikning av sumpskogar samt dagens traktthyggesbruk med efterföljande likrikning av trädslag och ålder. Ett kontinuitetsskogsbruk där ett stort antal evighetsträd väljs ut (tillräckligt många för att bibehålla luftfuktigheten i beståndet) kan duga åt svartoxen i produktionsskog.

Du kan gynna svartoxen genom att förse den med död ved av rätt sort!

- Målet är 15 lämpliga lågor per hektar i eller intill svartoxelokaler.
- Om du har gott om gamla träd kan du fälla eller ringbarka några stycken. Ringbarkning bör göras minst en trädgång från befintliga stigar.
- Alternativt införskaffas grov massaved eller grova rötade träd – ”naturvårdssortimentet” och placeras ut.
- Från det att trädet faller tar det cirka 15 år innan stocken är tillräckligt nedbruten åt svartoxen.
- Det är lågorna i det högsta nedbrytningsstadiet som duger åt svartoxen - där en kniv kan köras ner till skaftet i veden.

Se till att det finns död ved i olika nedbrytningsstadier så att rätt stadie finns kontinuerligt.

- Veden får inte vara vitrötad, men gärna brunrötad. I ett brunrötat träd har cellulosan brutits ner och den rötade veden ger ett brunt intryck. Klibbticka är en vanlig ”brunrötare”.
- Veden ska vara av gran, björk eller andra lövträd.
- Träden ska ha en brösthöjdsdiameter på minst 30 cm.
- Stockarna ska vara så långa som möjligt, helst 10 meter. Korta bitar kan placeras på rad.
- Stockarna läggs koncentrerat, men ej i hög.
- Stockarna bör läggas minst en trädgång från beståndets kantzoner, i en fuktig miljö.
- Om inte de naturliga processerna skapar död ved kommer denna procedur behöva upprepas framöver för att ha en kontinuitet på död ved av rätt kvalitet.
- Undvik att köra sönder äldre vindfällena/lågor vid markberedning och avverkning. Spara alla äldre brunmurkna lågor och naturliga vindfällena.

Klibbticka (till vänster), svartoxelarv (mitten) och lämplig låga (till höger).
Foto: Maria Forslund (klibbticka och låga), Jonas Hedin (svartoxelarv)

Stöd och hänsyn:

- **Hänsyn** – Många viktiga åtgärder ryms inom vanlig miljöhänsyn. Tänk efter hur naturtyper och arter fördelar sig i landskapet och ta ”rätt” hänsyn på rätt plats. Förstärkt hänsyn kan behövas.
- **Certifiering** – Om man är certifierad kan det vara bra att fundera på hur man kan utnyttja detta för att nå en maximal naturvårdsnytta. Man kan gärna avsätta ett äldre skogsområde som gränsar till eller ligger i närheten av ett skyddat område med svartoxe.
- **Skogens mångfald (Landsbygdsprogrammet)** – Inom Skogens mångfald kan stöd sökas för målklassning av skogsbruksplan samt åtgärder för att utveckla skogens natur- och kulturmiljövärden.
- **NOKÅS** – Natur- och kulturmiljövårdsåtgärder i skogen. Skogsägaren kan ansöka om pengar för att t.ex skapa granlångor och kan då få ersättning med upp till 70 % av arbets- och materialkostnaden.
- **Naturvårdsavtal** – Markägaren kan få ersättning genom ett avtal som skrivs på maximalt 50 år. Ersättningen ger en viss ekonomisk kompensation för de begränsningar i brukandet som avtalet medför. Ersättningens storlek beror på virkesvärdet på den skog som lämnas. Ett naturvårdsavtal kan ofta kombineras med ett NOKÅS-bidrag.
- **Naturreservat** – kalkbarrskogar är ofta högproduktiva och avverkningsmogna. Det kan därför vara lämpligt som naturreservat eller biotopskydd, där ersättningsnivån är 25% över marknadsvärdet. Länsstyrelsen och kommunen kan bilda naturreservat. Skogsstyrelsen bildar biotopskyddsområden, som i regel är mindre än 25 ha.
- Samtliga stöd söks hos Skogsstyrelsen. Naturvårdsavtal kan även skrivas med Länsstyrelsen.

Åtgärdsprogram för hotade arter

Åtgärdsprogram tas fram för en mängd utrotningshotade arter som behöver särskilda åtgärder för att kunna bevaras för framtiden. Länsstyrelsen samordnar framtagandet och genomförandet av åtgärdsprogrammen inom länet, på uppdrag från Naturvårdsverket. I och med de 16 Miljömålen som Riksdagen beslutat om satsas det riktade medel för att säkra biologisk mångfald.

Död ved är en bristvara i dagens brukade skogar. En av de arter som har störst behov av död ved är svartoxe. I åtgärdsprogrammet för svartoxe är en viktig åtgärd att skapa och tillföra död ved till aktuella lokaler eller i anslutning till aktuella lokaler.

Hotade arter klassas av ArtDatabanken i den så kallade Rödlistan som revideras vart 5:e år.

Läs mer:

Naturvårdsverkets publikationer: Åtgärdsprogram för svartoxe.

www.naturvardsverket.se

ArtDatabanken: www.artdata.se

Examensarbete (SLU): Qualities and supply of suitable dead wood for *Ceruchus chrysomelinus* and its dispersal pattern in a translocated population: Malin Karlsson 2012.

Länsstyrelsen: Inventering av svartoxe i Uppsala län och Norrtälje kommun 2006-2008. Pär Eriksson. Meddelandeserien 2010:10.

1995 flyttades några stockar från ett nytt hygge vid sjön Vällen. I stockarna bodde svartoxe, vars framtid ansågs dödsdömd på hygget. Stockarna flyttades till naturreservatet Pansarudden och är idag utgådda som svartoxestockar. Alla lämpliga stockar inom 10 meter har dock koloniserats, så flytten bedöms som mycket lyckad. Urklipp: Uppsala Nya Tidning den 19 december 1995.

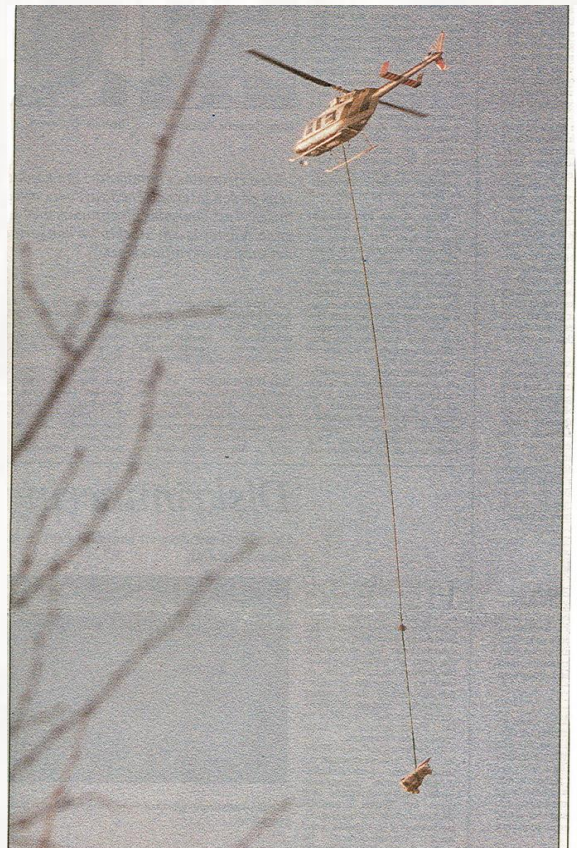

Foto: Jörgen Hagelqvist
Luft bagge. Den utrotningshotade skalbaggen svartoxe fick i sin murkna granklamp en färä med helikopter till bättre marker på måndagen.

Hotad bagge räddas

Vid frågor och funderingar:

Länsstyrelsen i Uppsala län, Naturmiljöenheten, 751 86 Uppsala

Telefon: 010-223 30 00 www.lansstyrelsen.se/uppsala

Skogsstyrelsen, Uppsala distrikt, Box 1350, 751 43 Uppsala Telefon:

018-27 88 00, www.skogsstyrelsen.se

